

Владо КАМБОВСКИ
Светомир ШКАРИЌ
Гордана ЛАЖЕТИЌ
Елена МУЈОСКА ТРПЕВСКА
Константин БИТРАКОВ

РЕФОРМАТА НА
МАКЕДОНСКИОТ
ПРАВЕН СИСТЕМ:
**ПРЕДИЗВИЦИ
И ПЕРСПЕКТИВИ**

Центар за стратегиски истражувања
„КСЕНТЕ БОГОЕВ“

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ЦЕНТАР ЗА СТРАТЕГИСКИ ИСТРАЖУВАЊА
„КСЕНТЕ БОГОЕВ“

РЕФОРМАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ: **ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ**

ВЛАДО КАМБОВСКИ
СВЕТОМИР ШКАРИЌ
ГОРДАНА ЛАЖЕТИЌ
ЕЛЕНА МУЈОСКА ТРПЕВСКА
КОНСТАНТИН БИТРАКОВ

Издавач:

Македонска академија на науките и уметностите
бул. Крсте Мисирков 2, 1000 Скопје,
www.manu.edu.mk

Уредник:

акад. Таки Фити
акад. Абдулменаф Беџети

Секретар:

м-р Константин Битраков

Автори:

акад. Владо Камбовски
проф. д-р Светомир Шкарик
проф. д-р Гордана Лажетик
д-р Елена Мујоска Трпевска
м-р Константин Битраков

Техничка обработка:

Бојан Ивановиќ

Тираж: 100 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

(497.7)34.047

/ РЕФОРМАТА на македонскиот правен систем : предизвици и перспективи
Владо Камбовски ... [и др.]. - [Скопје] : Македонска академија на
науките и уметностите, 2021. - 242 стр. ; 25 см

„Други автори: Светомир Шкарик, Гордана Лажетик, Елена Мујоска Трпевска
Константин Битраков. - Библиографија: стр. 227-242

ISBN 978-608-203-344-0

„Камбовски, Владо [автор] 2. Шкарик, Светомир [автор] 3. Лажетик .1
„Гордана [автор] 4. Мујоска Трпевска, Елена [автор] 5. Битраков
[Константин [автор
а) Правен систем -- Реформа -- Предизвици и перспективи -- Македонија

COBISS.MK-ID 56032773

ПРЕДГОВОР

Во рамките на лонгитудиналниот проект на Центарот за стратегиски истражувања „Ксенте Богоев“ под наслов „Државно-правни постулати на реформата во правниот систем“, во оваа студија се презентирани резултатите од истражувањата на развитокот на македонскиот правен систем во периодот 1991-2021 година, низ критичката призма на неговата вредносна заснованост врз идејата на правда, природните човекови слободи и права и другите основни вредности и цели на неговата апроксимација кон „единствениот простор на слобода, безбедност и правда“ на Европската Унија.

Студијата има за цел во прв ред да го презентира развитокот на легислативната рамка на македонското право, во конекција со трансформацијата на современото право, на институциите за неговата примена, низ оптиката на современите стандарди за справедливост, правна сигурност, заштита на човековите права, транспарентност, одговорност и други начела втемелени врз постулатот на владеење на правото. Но над таквиот дескриптивен приод, таа се стреми да ги објасни причините за проблемите во функционирањето на правниот систем, проникнувајќи во пошироките општествени и политички аспекти на одвивањето на процесот на транзиција, главно редуциран на етаблирање на политички плурализам и пазарна економија без доволно уважување на постулатот на владеење на правото.

Замислена како базична студија која ги маркира најсложените проблеми на правото и негово владеење воопшто, таа има за цел да ги одреди правците на натамошните истражувања, фокусирани на суштествените проблеми на правниот систем и неговите перспективи (Уставот и позитивното право и природните човекови права, правото и законот, транснационалното, националното и субнационалното право денес, власта и легитимитетот, слободата, примената на правото, методите на евалуација на примената на законите итн.), за кои програмата на ЦСИ за наредниот период ќе вклучи организирање на повеќе континуирани расправи со правните факултети во земјата, но и регионални и меѓународни собири.

Натамошниот тек на овој истражувачки проект е осмислен по двегодишни истражувања како подготовка на сводна студија, во која треба да биде изложен интегрален концепт на македонскиот правен систем на крстопатот: национално-меѓународно- европско- либерално- гарантивно- хумано- дигитално итн. право. Основано е очекувањето дека тоа би требало да се случи во времето во кое македонската држава наголемо ќе биде вклучена во преговарачкиот процес со Европската Унија, токму во подрачјата на владеење на правото, човековите права, реформите на институциите и независноста на судството, како приоритетни подрачја во преговарачката рамка.

Оваа студија е резултат на заеднички труд на истражувачки тим и крајните заклучоци ги изразуваат нивните заеднички ставови.

Акад. Владо Камбовски е автор на излагањата во ДЕЛ I, ДЕЛ II, точки 5 и 6 и коавтор на излагањата во точка 7. Тој исто така е автор на излагањата од ДЕЛ III, точки 8, 9, 13 и 14.

Проф. д-р Светомир Шкариќ е автор на излагањето во ДЕЛ III, точка 10.7.

Проф. д-р Гордана Лажетик е автор на излагањата во ДЕЛ III, точки 10.1 до 10.6.

Д-р Елена Мујоска Трпевска е коавтор на излагањата во ДЕЛ II, точка 7 во делот на реформата на судството и коавтор во ДЕЛ III, точка 12.

М-р Константин Битраков е коавтор во ДЕЛ II, точка 7 во делот на реформата на јавната администрација и автор на ДЕЛ III, точка 11.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	3
ДЕЛ I: ПРАВЕН СИСТЕМ.....	7
ВОВЕД	7
1. КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА НА ПРАВНИОТ СИСТЕМ.....	10
1.1. Нормативен или интегрален пристап.....	10
1.2. Правниот систем како елемент на нормативниот поредок	14
1.3. За поимот на правото.....	16
1.4. Правен систем	18
1.5. Концептуализација на современите правни системи	24
2. ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	27
2.1. Поим и значење на начелото на владеење на правото.....	27
2.2. Легитимитет на правниот систем.....	31
2.3. Судска заштита пред независен и непристрасен суд.....	33
2.4. Јавни институции и јавен интерес.....	38
3. АКСИОЛОШКИ ПОСТУЛАТИ НА ПРАВНИОТ СИСТЕМ	44
3.1. Правниот систем како систем на правни вредности	44
3.2. Вредносен априоризам versus вредносен скептицизам.....	49
3.3. Основни вредности на правниот систем	53
4. (ТРАНС)НАЦИОНАЛЕН ПРАВЕН СИСТЕМ.....	66
4.1. Глобализацијата и националните правни системи	66
4.2. „Транзициска криза“ на современото право, и што е денес „право“?.....	69
4.3. Предизвици на постиндустриската и на дигиталната ера.....	75
4.4. Вештачка интелигенција: дали машините ќе ги заменат правниците-практичари?.....	77
ДЕЛ II: РЕФОРМИТЕ НА МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ	82
5. ПРАВНА (УСТАВНА) РЕВОЛУЦИЈА: КОНТИНУИТЕТ И ДИСКОНТИНУИТЕТ.....	82
5.1. Прогласувањето на независноста на Република Македонија	82
5.2. Континуитет и дисконтинуитет на правниот систем.....	83
5.3. Дисконтинуитет и идентитет	84
5.4. Државно-правни постулати на новиот правен систем	88
6. ФАЗИ НА РАЗВИТОК НА ПРАВНИОТ СИСТЕМ.....	92
6.1. Периодизација	92
6.2. Прва фаза (1991-1995 година).....	94
6.3. Втора фаза (1995-2001 година).....	98

6.4. Трета фаза (2001-2005 година).....	102
6.5. Четврта фаза (2005-2015 година).....	104
6.6. Тековна фаза.....	108
7. РЕЗУЛТАТИ НА РЕФОРМАТА	110
7.1. Релативно добра легислативна рамка- слаба примена	110
7.2. Реформа на јавната администрација	123
7.3. Реформа на судството	130
ДЕЛ III: ПРЕДИЗВИЦИ И ПРИОРИТЕТИ ВО СЛЕДНАТА	
 ФАЗА НА РЕФОРМИ.....	137
8. ЈУРИДИЗАЦИЈА НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ.....	137
8.1. Партизацијата на државата и јакнењето на извршната власт	137
8.2. Криза на политичките партии.....	140
8.3. Политичките партии и владеењето на правото	140
8.4. Уставен и меѓународноправен контекст	142
8.5. Законско уредување	145
9. КОНСТИТУЦИОНАЛНА ДЕМОКРАТИЈА.....	148
9.1. Конституционализмот и владеењето на правото	148
9.2. Демократска консолидација.....	151
9.3. Конститутивна моќ за суштествени промени	153
10. НЕЗАВИСНО СУДСТВО	156
10.1. Приоритети во јакнењето на судската независност.....	156
10.2. Стратешки определби и легислативни постулати во тековната фаза на реформа на казненоправниот систем	157
10.3. Правци на судската реформа.....	167
10.4. Реформа на јавното обвинителство	177
10.5. Информатичко комуникациска технологија (ИКТ) во судскиот систем.....	185
10.6. Зајакнување на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот.....	187
10.7. Уставниот суд – од правна кон судска држава (контрадикции на Уставниот суд).....	188
11. ЕФЕКТИВНА РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА	204
12. ЕФИКАСНО СПРЕЧУВАЊЕ НА ЕНДЕМСКАТА КОРУПЦИЈА И ТЕШКИТЕ ФОРМИ НА КРИМИНАЛ	205
13. ЕФИКАСНА РЕФОРМА НА ПРАВНАТА РАМКА НА МЕДИУМИТЕ.....	208
13.1. Меѓународните стандарди и законската рамка на медиумите.....	208
13.2. Приоритетни правци на реформа на медиумите	210
14. РАЗВОЈ НА ПРАВНАТА НАУКА, ПРАВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАВНАТА КУЛТУРА	212
14.1. Правна наука: повеќе јуснатурализам, помалку позитивизам.....	212
14.2. Правно образование: реформи за регулирана професија.....	214
14.3. Правната култура како култура на владеење на правото.....	216
IV. ЗАКЛУЧОЦИ.....	219